

Dr Aleksandar R. IVANOVIĆ*
*docent na Departmanu za pravne nauke
Internacionalnog univerziteta u Novom Pazaru*

Pregledni članak
UDK: 343.721.2(73)
Primljeno: 01. aprila. 2018. god.

KRAĐA USLUGA U KRIVIČNOM ZAKONODAVSTVU SJEDINJENIH AMERIČKIH DRŽAVA

Autor se u radu bavi specifičnim oblikom kriminalnog ispoljavanja kod koga je objekt napada naknada za pružene usluge, a način izvršenja se ogleda umišljajnom izbegavanju plaćanja iste. Radi se o vrsti kriminalnog ponašanja koja se u anglosaksonskom pravu označava nazivom „krađa usluga“ (eng. „Theft of services“). Rad ima za cilj da prikaže način na koji je ovo kriminalno ponašanje propisano krivičnim zakonodavstvom Sjedinjenih Američkih Država (SAD). Shodno tome, autor najpre ukazuje na razloge koji su doveli do toga da ovaj oblik kriminalnog ispoljavanja bude prepoznat od strane krivičnog zakonodavstva većine zemalja SAD. Nakon toga, autor daje prikaz modela koje su države SAD koristile u propisivanju odredbi koje inkriminišu tzv. krađu usluga. U centralnom delu rada autor daje prikaz odredbi krivičnog zakonika države Njujork, Teksas i Severna Dakota, koje propisuju posebno delo krađa usluga, odvojeno od odredbi kojima su propisane tzv. konvencionalne krađe (imovine). Nakon toga autor ukazuje na konstitutivne segmente krađe usluga u zakonodavstvu država SAD, koje poznaju kao zasebno krivično delo ovaj vid kriminalnog ispoljavanja. U zaključnom delu rada, uzimajući u obzir različite načine inkriminacije ovog ponašanja, autor izvodi zaključke o zajedničkim elementima bića krivičnog dela krađa usluga (aktivni subjekt, radnja dela, oblik krivice, posledica, mogućnost pokušaja i slično).

Ključne reči: krađa, imovina, usluge, Sjedinjene Američke Države, krivično zakonodavstvo.

Uvod

Pre nego što se upustimo u razmatranje krivičnopравnih aspekata krađa usluga, kao kriminalne radnje koja je prepoznata od strane većine krivičnih zakonodavstava država SAD, najpre ćemo reći nešto o razlozima koji su doveli do toga da ovakvo ponašanje uopšte bude inkriminisano krivičnim zakonodavstvom SAD. Razlozi za uvođenje ovog krivičnog dela pronalazimo još na početku razvoja ugostiteljskog sektora, odnosno ugostiteljske industrije u SAD, kada se pojavio problem sve većeg broja slučajeva prevarnog dobijanja smeštaja i korišćenja usluga bez plaćanja. Naime, u prvim danima razvoja ugostiteljskog sektora u SAD zaštita putnika bila je glavni princip legislative koja uređuje ovu oblast. Međutim, s razvojem brzih putnih sredstava i putne infrastrukture, tip i broj putnika, kao i hotela i motela izgrađenih da bi se isti smestili, rapidno se uvećavao. Kako su kriminalci otkrili komparativnu lakoću dobijanja usluga hotelskog smeštaja uz odloženo plaćanje, a uz mogućnost brzog kretanja upotrebom aviona, železnice i automobila, sve veći broj ugostitelja je bivao žrtva neplaćenih usluga od strane lica koja su iskoristili njihovo gostoprimstvo i na konspirativan način nestajali bez plaćanja računa (Sherry, 1993: 775). Ova pojava je toliko uzela maha u prvobitnom periodu razvoja ugostiteljskog sektora u SAD da se u svakodnevnom govoru, a naročito u policijskom žargonu, na ovom prostoru razvila i upotreba jednog kolokvijalnog izraza, kojim se označavaju osobe koje vrše ovakve radnje. Radi se o izrazu *deadbeats*, a koji, u najužem smislu reči, u kontekstu navedene pojave, označava osobu koja izbegava da plati dug. Međutim, u širem smislu reči, pod ovim izrazom se označava osoba koja nikada ne plaća za zaprimljene usluge iako je često prilično sposobna da to učini. Ovakva osoba živi od izbegavanja plaćanja, i potpuno je nepoštena i bezobzirna. Navedeni izraz predstavlja kovanicu od engleske reči *dead*, što u prevodu znači mrtav, i reči engleskog jezika *beats* koja znači udarac (McKee, 1909: 201). Izraz mrtav u ovoj kovanici zapravo ima ulogu da intenzivira značenje reči udarac. Naime, značenje ove kovanice bi najbolje mogli da objasnimo na primeru fraze koja se koristi u srpskom jeziku kada se želi reći da je neka osoba veoma loša (pokvarena), pokvarena do samog kraja. Obično se za takve osobe kaže pokvaren do srži, pokvaren do kosti. U tom kontekstu bi mogli da shvatimo i izraz *deadbeats*. Radi se o osobi koja nema nameru da plati za neku uslugu iako je zapravo sposobna da to uradi, i nastoji da *ukrade*, odnosno izbegne njeno plaćanje na neki prevaran način.

Uzevši u obzir sve navedeno možemo reći da ne postoji bukvalan prevod ovog izraza na srpskom jeziku, ali bi njegovo značenje bilo najpribližnije značenju izraza *hohštapler* koji se koristi u kriminalističkoj terminologiji na našim prostorima za označavanje posebne vrste prevaranata. Tako, Šipraga i Aleksić hohštaplerom smatraju posebnu vrstu prevaranta koji vrlo perfidno vrši prevaru i ubedljiv je u

svojim nastupima. Prevaranti hohštapleri se elegantno odevaju, znaju da se lepo opohode i imaju otmeno držanje. Sve to kod žrtve treba da stvori uverenje da oni zaista pripadaju otmenom društvu. S tim u vezi, hohštapler je čovek koji se lažno prikazuje kao lice koje ima veze bilo u političkom, bilo u privrednom ili javnom životu, zatim da je i sam uticajna ličnost ili da potiče iz neke ugledne porodice i sl., pa na račun toga prevarom pribavlja razne materijalne koristi (Šipraga, Aleksić, 1986: 183). Sličnost između američkog izraza *deadbeats* i izraza hohštapler u srpskom jeziku najbolje oslikava objašnjenje jednog od *modus operandi* hohštaplera koje je dao Andra Petrović. Prema pomenutom autoru: „Uobičajeni trik hohštaplera je neplaćanje ručka ili večere. Naime, kada je u restoranu ili baru najveća gužva, on dolazi i poruči najbolje jelo i piće. Posle ručka odnosno večere on mirno, hladnokrvno odlazi, i to u momentu kada na njega niko ne obraća pažnju, ne plativši račun. Ukoliko bi ga kelner ili vlasnik zadržao, tada, ljubazno se smešeći, objašnjava da se žuri i da je rasejan, izvinjava se, vadi novac i plaća račun.“ (Petrović, 1981: 625–626).

Dakle, ugostiteljski sektor SAD je bivao sve više pogođen delovanjem ovakvih osoba, zbog čega je zaštita ugostitelja postala vitalna briga za državu u tom periodu. S tim u vezi, u cilju zaštite ugostiteljskog sektora, koji je zapravo u to vreme imao toliko rapidan rast da se više nije ni govorilo o sektoru nego o ugostiteljskoj industriji, zakonodavstvo većine država SAD donelo je krivične zakone (statute) kojima se inkriminiše prevarno dobijanje usluge noćenja ili drugog smeštaja, hrane i generalno usluga u hotelima, motelima, gostionicama i smeštajnim objektima.

1. Modeli inkriminacije krađe usluge u krivičnom zakonodavstvu SAD

Krađa usluge inkriminisana je krivičnim zakonodavstvom 33 države SAD. Uzevši u obzir način inkriminacije ovog dela krivičnim zakonodavstvima ovih država možemo uočiti dva modela uvođenja ovog vida kriminalnog ispoljavanja u sistem krivičnopravne zaštite. Prvi model, koji je primenio znatno manji broj država, ogleda se u inkriminaciji ovog vida kriminalnog ispoljavanja putem izmena, odnosno dopuna (proširenja) postojećih odredaba kojima su inkriminisane tzv. konvencionalne krađe (imovine). Dok se drugi model, koji je primenjen od strane znatno većeg broja država, ogleda u zasebnom, odvojenom propisivanju ovog vida kriminalnog ispoljavanja od tzv. konvencionalnih krađa (imovine), u formi krivičnog dela krađe usluga.

U samo četiri države SAD krađa usluga je krivičnim zakonodavstvom inkriminisana tako da su odredbe koje se tiču ovog vida kriminalnog ispoljavanja

propisane u sklopu odredaba koje inkriminišu tzv. konvencionalne krađe imovine (prvi model). Radi se o sledećim državama SAD: Kaliforniji, Distriktu Kolumbija, Havajima, Ajovi. Tako na primer Krivični zakonik Kalifornije¹ propisuje da krivično delo krađe uključuje: „svesno i s predumišljajem sa bilo kojom lažnom ili prevarnom predstavom ili pretencijom, obmanom bilo koje druge osobe za novac, radnu snagu ili stvarne ili lične imovine...“ Krivični zakonik Distrikta Kolumbija² propisuje krivično delo krađe koje uključuje: „krađu imovine u formi usluge“. Havajski Krivični zakonik³ propisuje da krivično delo krađe uključuje: „dobijanje usluge obmanom“. Kada je u pitanju Krivični zakonik Ajove⁴, njime je propisano da krivično delo krađe podrazumeva: „nabavku radne snage ili usluge drugog [...] putem obmane...“ I na posletku Krivični zakonik države Ajdaho⁵ propisuje da krivično delo krađe uključuje: „krađu imovine ili usluga“.

U većini, tačnije u 29 država SAD odredbe o krađi usluga su propisane odvojeno od odredaba kojima su kodifikovane tzv. konvencionalne krađe (imovine) (drugi model). Takva situacija je u sledećim državama SAD: Alabami, Aljasci, Arizoni, Arkanzasu, Konektikatu, Delaveru, Džordžiji, Ilinoisu, Kansasu, Kentakiju, Mejnu, Minesoti, Montani, Nebraski, Nevadi, Nju Hempširu, Njujorku, Severnoj Dakoti, Oregonu, Pensilvaniji, Južnoj Dakoti, Tenesiju, Teksasu, Juti, Vermontu, Vašingtonu, Zapadnoj Virdžiniji i Vajomingu.⁶ Kada su u pitanju navedene države SAD, koje krivično delo krađa usluga propisuju odvojeno od tzv. konvencionalnih krađa (imovine), možemo reći da zbog varijeteta u načinu inkriminacije ovog dela u prvobitnoj formulaciji bića krivičnog dela nije u svakom konkretnom slučaju u potpunosti bilo jasno kakvo konkretno ponašanje može bi-

1 California Penal Code § 484 (Shnape 2016).

2 District of Columbia Penal Code Ann. § 22-3211(c) (2001).

3 Hawaii Penal Code § 708-830(4) (Supp. 2003).

4 Iowa Penal Code ANN. § 714.1(3) (West 2003).

5 Idaho Penal Code § 18-2403 (Michie Supp. 2003).

6 Videti više u: Alabama Penal Code § 13A-8-10 (2012); Alaska Penal Code § 11.46.200 (Michie 2002); Arizona Penal Code § 13-1802(A)(6) (West 2000); Arkansas Penal Code § 5-36-104(a)(1) (Michie 1997); Connecticut Penal Code § 53a-119(7) (Reinhart 2012); Delaware Penal Code § 845 (2001); Georgia Penal Code § 16-8-5 (2003); Illinois Penal Code 5/16-3(a) (1993); Kansas Penal Code § 21-3704(a) (1995); Kentucky Penal Code § 514.060(1) (Michie 1999); Maine Penal Code 17-A, § 357(1) (West 1964 & Supp. 2003); Minnesota Penal Code § 609.52(2)(13) (West 2003); Montana Penal Code § 45-6-305 (2003); Nebraska Penal Code § 28-515 (1995); Nevada Penal Code 205.0832(1)(f) (2003); New Hampshire Penal Code § 637:8 (1996); New York Penal Code § 165.15 (Snape 2017); North Dakota Penal Code § 12.1-23-03 (Levesque 2009); Oregon Penal Code § 164.125 (2003); Pennsylvania Penal Code § 3926 (West 2004); South Dakota Penal Code § 22-30A-8 (Michie 1998); Tennessee Penal Code § 39-14-104 (2003 & Supp. 2004); Texas Penal Code § 31.04 (Snape 2017); Utah Penal Code § 76-6-409 (2003); Vermont Penal Code 13, § 2582 (1974); Washington Penal Code § 9A.56.020 (West 2000); West Virginia Penal Code § 61-3-24 (Michie 2000); Wyoming Penal Code § 6-3-408(a) (Michie 2003).

ti podvedeno pod krivično delo krađe usluge, odnosno koja konkretna ponašanja je zakonodavac imao na umu kada je stvarao inkriminaciju, kako bi putem krivičnog prava uticao, na odvratajući način, na potencijalne učinioce. Zbog ovoga su odredbe o krivičnom delu krađa usluge uglavnom bile liberalno dopunjavane i menjane tokom vremena i u praksi korištene za rešavanje određenog broja različitih problema, počevši od izbegavanja plaćanja usluge prevoza, preko izbegavanja plaćanja hotelskih usluga, pa sve do neisplaćivanja (krađe) zarađenih plata predviđenih dnevnim aranžmanom rada (Verga, 2005: 285). Istorija fleksibilne adaptacije odredaba krivičnog zakonodavstva koje inkriminišu ovaj vid kriminalnog ispoljavanja u SAD stvorila je prostor za široko tumačenje odredaba koje se tiču krivičnog dela krađe usluga, kada je u pitanju njihova primena u praksi. Ovu tvrdnju najbolje prikazuje stanovište Džulijen Ros: „Koncept krivičnog dela krađe usluge je stvoren uglavnom radi zaštite radnika i poslodavaca u industrijama kao što su restorani, taksi službe, ili hotel i sl., gde se pružaju usluge i gde se naknada očekuje po izvršenju usluge.“ (Ross, 2004: 117).

Ipak, bez obzira na različitost u formulaciji inkriminacije, kao i na dosta fleksibilne izmene odredaba koje propisuju krađu usluga u zakonodavstvu država SAD, analizom odredaba zakonodavstva 29 zemalja SAD, koje ovo delo inkriminišu posebnim odredbama, može se steći utisak da je namera zakonodavaca najverovatnije bila ta da na ovaj način pokušaju da nadomeste prazninu koja postoji između odredaba koje propisuju konvencionalne krađe (imovine) (eng. *theft law*) i nezakonito prisvajanje lične imovine druge osobe (eng. *larceny law*), gde je za primenu krivičnopravne zaštite neophodno da su učinioци protivpravno oduzeli, odnosno prisvojili tuđu imovinu, i realne potrebe da pružaocima usluga pruži krivičnopravnu zaštitu od kriminalnog vida ispoljavanja u kome nema protivpravnog oduzimanja, odnosno prisvajanja imovine, već protivpravnog dobijanja usluge, odnosno izbegavanja plaćanje za istu. Naime, problem se javio zato što konvencionalne krađe, kao i druga dela koja se tiču nezakonitog prisvajanja lične imovine druge osobe (prevare), podrazumevaju samo materijalnu imovinu drugog lica kao objekt napada. Tako na primer u krivičnopravnoj teoriji koja se bavi analizom sudske prakse države Teksas nailazimo na stanovište da uopšteno govoreći usluge i rad (radna snaga) nisu uključeni u definiciju imovine (Winbush, 2002: 349).

Naime, anglosaksonsko pravo koje se bavi pitanjem nezakonitog prisvajanja lične imovine druge osobe (eng. *Common law larceny*) zabranjuje protivpravno uzimanje i prenošenje lične imovine drugog. Shodno tome, kada je objekat uzimanja i prenošenja (krađe) bio nematerijalna imovina, takav zločin nije mogao da bude podveden pod nezakonito prisvajanje lične imovine druge osobe (Carlan, Nored & Downey, 2011: 41). Dakle, ovakav vid kriminalnog ispoljavanja

nja se u američkom društvu javio u uslužnom sektoru, gde je objekat napada bio plaćeni rad (usluge) koje obavlja (pruža) drugi, a postojeće krivično pravo ga nije prepoznavalo, odnosno nije moglo da navedenom objektu napada pruži krivičnopravnu zaštitu na osnovu postojećih inkriminacija koje se tiču kriminaliteta na štetu imovine. Pružanje krivičnopravne zaštite u slučaju krađe usluga ima i svoj preventivni aspekt jer je odvratanje od takvog vida kriminalnog ispoljavanja bilo još od veće važnosti za američko društvo koje je u ekonomskom smislu uslužno orijentisano. Bez postojanja efikasne krivičnopravne zaštite preduzeća i preduzetnika koji se bave pružanjem usluga isti su bili izloženi velikoj opasnosti od ekonomskog gubitka. S tim u vezi, da bi se osiguralo da se ovaj oblik kriminalnog ispoljavanja koji je usmeren na usluge mogao uspešno procesuirati, neke države SAD su promenile terminologiju svog postojećeg krivičnog zakonodavstva poput Kalifornije, Distrikta Kolumbija, Havaja i Ajove. Međutim, druge države SAD, odnosno njih 29, napravile su odvojene i posebne statute koji propisuju krađu usluga kao kažnjivo ponašanje.

Uzevši u obzir ograničenost obima rada, nismo u mogućnosti da na ovom mestu prikazemo sve inkriminacije krivičnog dela krađa usluga (eng. *theft of services*) u krivičnom zakonodavstvu država SAD, te ćemo stoga u narednom delu rada prikazati zakonska rešenja samo nekolicine država, na osnovu kojih ćemo nastojati da izvršimo analizu konstitutivnih segmenata i osnovnih zajedničkih elemenata bića ovog krivičnog dela u krivičnom zakonodavstvu SAD.

1.1. Krađa usluga u krivičnom zakonodavstvu države Njujork

Krivični zakonik države Njujork⁷ u odeljku § 165.15 propisuje odredbe o krađi usluga. U smislu ovog zakonika, krađa usluga se definiše kao dobijanje usluga obmanom, prevarom ili nezakonitim sredstvima. Radi se o tipičnom predstavniku krivičnog zakonodavstva SAD koje zasebno propisuje kriminalna ponašanja u odnosu na pružene usluge i klasifikuje ovaj oblik kriminalnog ispoljavanja nad pružaocima usluga kao vrstu krađe koja, međutim, ne predstavlja, u smislu prava, krađu u konvencijalnom smislu njenog značenja, zato što ovde predmet napada nije materijalna imovina, već nematerijalna, zbog čega je ovakav oblik kriminalnog ponašanja propisuje u formi krađe usluga.

U smislu ovog dela usluga obuhvata hotelske usluge, usluge restorana, kreditne kartice i razne druge usluge, uključujući prevoz železnicom, metroom, autobusom, avionom ili taksijem. Telekomunikacione usluge su usluge za koje

7 New York Penal Code § 165.15 (Snape 2017).

se nadoknada meri meračem ili drugom mehaničkom opremom, kao što su gas, električna energija, voda ili telefonske usluge, kao i komercijalna ili industrijska oprema ili postrojenja (Sherry, 1993: 775).

U smislu ovog zakonika krivično delo krađe usluge čini lice koje:

- 1) dobija ili pokušava da dobije uslugu, ili podstiče ili pokušava da dovede dobavljača pružene usluge da prihvati plaćanje za to na kreditnoj osnovi, korišćenjem kreditne kartice ili debitne kartice za koju zna da je ukradena;
- 2) u nameri da izbegne plaćanje za pružene usluge restorana ili usluge koje su mu pružene kao prolaznom gostu u hotelu, motelu, gostionici, turističkoj kabini, smeštajnom ili sličnom objektu, izbegava ili pokušava da izbegne takvu isplatu neopravdanim neuspehom ili odbijanjem da plati, na prikriven način, ili bilo kojim lažnim predstavljanjem činjenica za koje zna da su lažne. Za osobu koja ne plati takve usluge ili odbije da plati takve usluge, pretpostavlja se postojanje namere izbegavanja plaćanja za to; ili
- 3) s namerom da dobije železničke, metro, autobuske, vazdušne, taksi ili bilo koje druge usluge javnog prevoza bez plaćanja zakonske naknade za to, ili da izbegne plaćanje zakonske nadoknade za takvu uslugu prevoza koja mu je pružena, dobija ili pokušava da dobije takvu uslugu i izbegava ili pokušava da izbegne plaćanje primenom sile, zastrašivanja, prikriivanja, prevare ili mehaničkim kvarenjem⁸, ili neopravdanim neuspehom ili odbijanjem plaćanja; ili
- 4) u nameri izbegavanja plaćanje za sebe ili drugo lice zakonske naknade za bilo koju telekomunikacionu uslugu, uključujući, bez ograničenja, usluge kablovske televizije ili bilo koju uslugu gasa, pare, kanalizacije, vode, električne energije, telegrafske ili telefonske usluge koja se dobija za naknadu ili kompenzaciju, on ili ona pokušava da dobije takvu uslugu za sebe ili drugo lice ili izbegava ili pokušava da izbegne plaćanje od za sebe ili drugo lice pomoću:

8 U smislu bića ovog krivičnog dela pod mehaničkim kvarenjem treba podrazumevati takve radnje nad uređajem, odnosno opremom za merenje količine neke usluge na način da ona neovlašćeno menja ili ometa takav uređaj ili opremu. Naime, prema zakonodavstvu SAD-a za osobu koja menja merač ili drugu mernu opremu, bez saglasnosti snabdevača, se pretpostavlja da to radi sa namerom da se izbegne (ili da se omogući drugom da da izbegne) plaćanje za uključenu uslugu. Ovo znači da, ako je nekom dokazano na nivou izvan razumne sumnje da je kao osumnjičeni izvršio određene intervencije na meraču ili sličnoj opremi bez saglasnosti snabdevača, onda se može, ali ne mora obavezno, zaključiti iz te činjenice da je optuženi to učinio sa namerom izbegavanja plaćanja (ili omogućavanja drugom da izbegne plaćanje) za uključenu uslugu.

- a) kvarenja ili povezivanja sa opremom snabdevača, bilo mehaničkim, električnim, akustičnim ili drugim sredstvima, ili
- b) nuđenja na prodaju ili na drugi način stavljanjem na raspolaganje, bilo kome drugom, osim davaocu telekomunikacione usluge, na upotrebu usluge tog provajdera, bilo kog dekodera telekomunikacija ili disklembra, čija je glavna funkcija neutralisanje mehanizma šifrovanja elektronskog signala, ometanje ili pojedinačno adresirano deljenje nasuprot ograničenjima nametnutim od strane pružaoca bilo koje telekomunikacijske usluge koja imaju za cilj ograničavanje isporuke takve usluge, ili
- c) svakog lažnog predstavljanja činjenica za koje zna da su lažne, ili
- d) bilo kakve druge smicalice, trika, prevare, šifre ili uređaja.

U vezi sa napred navedenim nabranjanjem, telekomunikacioni dekodier ili disklember opisan u stavu (b) ili uređaji opisani u stavu (d) neće se odnositi na bilo koji pretvarač frekvencija kanala koji ne dekodira i koji ne može da de-skrembluje, ili bilo koji televizijski prijemnik, prihvaćen od strane federalne komisije za komunikaciju.

- 5) U nameri da izbegne plaćanje za sebe ili za drugo lice zakonske naknade za bilo koju telefonsku uslugu koja je predviđena za naknadu ili kompenzaciju, on:
 - a) prodaje, nudi na prodaju ili na drugi način stavlja na raspolaganje, bez saglasnosti, postojeći, otkazani ili ukinuti pristupni uređaj; ili
 - b) koristi, bez saglasnosti, postojeći, otkazani ili ukinuti pristupni uređaj; ili
 - c) svesno pribavlja bilo koju telekomunikacionu uslugu sa lažnom namerom upotrebom neovlašćenog, lažnog ili fiktivnog imena, identifikacionog, telefonskog ili pristupnog uređaja.

U svrhu navedene podele pristupni uređaj označava bilo koji broj telefonskog pozivnog broja, broj kreditne kartice, broj računa, identifikacijski broj mobilnog telefona, elektronski serijski broj ili lični identifikacioni broj koji se može koristiti za dobijanje telefonske usluge.

- 6) U nameri da izbegne plaćanje za sebe ili drugo lice za buduću ili već pruženu uslugu, naknade ili kompenzacije koja se utvrđuje pomoću brojila ili drugog mehaničkog uređaja, on kviri takav uređaj ili drugu opremu u vezi s tim uređajem, ili na bilo koji način pokušava da spreči merač ili uređaj da izvrši svoju mernu funkciju, bez saglasnosti dobavljača usluge;

- 7) svesno prihvata ili primi korišćenje i korist usluge, uključujući uslugu plina, isparenja ili električne energije, koja bi trebalo da prođe kroz brojilo, ali je bila preusmerena od njega, ili koja je sprečena da se pravilno registruje za to obezbeđenim brojiлом ili koja je bila preusmerena sa cevi, žica ili provodnika snabdevača;
- 8) s namerom da bez odobrenja dobavljača dobije usluge plina, struje, vode, isparenja ili telefonske usluge, on kvari bilo koju opremu koja je namenjena za snabdevanje ili sprečavanje pružanja takve usluge bilo zajednici uopšte ili u određenim prostorijama; ili
- 9) u nameri da izbegne plaćanje zakonske naplata za ulazak u bilo koje pozorište ili koncertnu dvoranu, ili s namerom da izbegne plaćanje zakonske nadoknade za ulazak ili žičare, gondole, sajle za vuču ili sličnog mehaničkog uređaja koji se koristi za pomoć skijašima u prevozu do tačke dolaska ili odlaska skija, on pribavlja ili pokušava da dobije takav prijem bez plaćanja zakonske nadoknada za to,
- 10) pribavlja ili uspostavlja kontrolu nad radom u zapošljavanju druge osobe ili poslovne, trgovačke ili industrijske opreme ili objekata drugog lica, znajući da on nema pravo na korišćenje istog, a s namerom da izvede komercijalnu ili drugu značajnu korist za sebe ili treće lice, on koristi ili preusmerava na korišćenje za sebe ili treće lice takav rad, opremu ili objekat;
- 11) u nameri da izbegne plaćanje za sebe ili druge osobe od zakonskog naplaćivanja za korišćenje bilo kog računara, računarskog servisa ili računarske mreže čije korišćenje podrazumeva naknadu ili kompenzaciju, on ili ona koristi, uzrokuje korišćenje, pristupa ili pokušava da koristi ili pristupi računaru, računarskom servisu ili računarskoj mreži i izbegava ili pokušava da izbegne plaćanje za to.

U smislu Krivičnog zakonika države Njujork, krađa usluge se smatra kao zločin klase A, pod uslovom da krađa usluge kablovske televizije, kako je definisano odredbama paragrafa (a), (c) i (d) pod rednim brojem četiri ovog odeljka, a koja nema vrednost veću od 100 dolara od strane osobe koja nije ranije osuđivana za krađu usluga iz odeljka četiri ove odredbe. Krađa usluge u okviru odeljka devet ove odredbe od strane osobe koja ranije nije bila osuđena za krađu usluge u okviru odeljka devet ove odredbe predstavlja takođe zločin klase A. Međutim, krađa usluga bilo koje telefonske usluge iz stava (a) ili (b) pododeljka pet ove odredbe koja ima vrednost veću od 1.000 dolara ili je izvršilo lice koje je ranije

osuđeno u roku od pet godina od krađe usluga iz stava (a) podele pet ovog poglavlja zločin je klase E.⁹

1.2. Krađa usluge u krivičnom zakonodavstvu države Teksas

Krivični zakonik države Teksas¹⁰ u odeljku § 31.04 propisuje krivično delo krađa usluge, S namerom da izbegne plaćanje za uslugu za koju zna da se pruža samo za nadoknadu, u smislu ovog zakonika osoba vrši krađu usluge ako:

- 1) namerno ili svesno obezbeđuje izvršenje usluge prevarom, pretnjom ili lažnim tokenom;
- 2) imajući kontrolu nad raspolaganjem uslugama drugog na koje on nema pravo, namerno ili svesno preusmerava druge usluge u sopstvenu korist ili u korist drugog koji nema pravo na uslugu;
- 3) imajući kontrolu nad ličnom imovinom na osnovu pisanog ugovora o zakupu, on zadržava imovinu nakon isteka perioda zakupa bez efektivne saglasnosti vlasnika imovine, čime lišava vlasnika imovine njegove upotrebe u daljem iznajmljivanju; ili
- 4) namerno ili svesno obezbeđuje izvršenje uslugu prihvatanjem da pruže nadoknadu i, nakon što usluga bude izvršena, ne izvršava uplatu po prijemu obaveštenja kojim se zahteva plaćanje.¹¹

Iako namera izbegavanja plaćanja mora biti na kraju dokazana, zakon predviđa dva činjenična scenarija u kojima se ova namera pretpostavlja:

- 1) subjekt je pobeo bez plaćanja usluge ili je izričito odbio da plati uslugu u okolnostima kada se plaćanje obično vrši odmah nakon pružanja usluge, poput hotela, kampova, parkova za rekreaciju, restorana i sličnih ustanova;
- 2) subjekt nije izvršio plaćanje po ugovoru o uslugama u roku od 10 dana od dana prijema obaveštenja o zahtevu za plaćanje;

9 Ovo u najprostijem smislu reči znači da će učiniocu koji bude uhvaćen u izvršenju ovog krivičnog dela klase A uglavnom biti izrečena kazna zatvora koja nije veća od 15 dana uz novčanu kaznu koju odredi sud. Ako bi neko izvršio u potpunosti krađu usluge u smislu klase A, pa kasnije bude otkriven a krivica dokazana, biće mu izrečena kazna zatvora u trajanju od najmanje godinu dana uz novčanu kaznu. Dok se za izvršenje dela klase E u smislu krađe usluga može izračati kazna zatvora od četiri godine i novčana kazna.

10 Texas Penal Code § 31.04 (Snape 2017).

11 Ako se naknada plaća ili bi trebalo da se plati periodično, odnosno u ratama, namera da se izbegne plaćanje za uslugu može se formirati u bilo koje vreme za vreme ili pre perioda plaćanja. Takođe, samo delimična isplata naknade nije dovoljan dokaz koji negira nameru aktera da izbegne plaćanje usluge.

- 3) subjekt vraća imovinu koja se drži na osnovu ugovora o zakupu nakon isteka ugovora o zakupu i ne plaća važeću zakupninu za imovinu u roku od 10 dana od dana kada je primio obaveštenje o zahtevu za plaćanje; ili
- 4) subjekt nije uspeo da vrati imovinu koja se nalazi pod zakupom:
 - A u roku od pet dana od prijema obaveštenja kojim se zahteva povrat, ako je vrednost imovine procenjena na manje od 2.500 dolara; ili
 - B u roku od tri dana od prijema obaveštenja kojim se zahteva povrat, ako se vrednost imovine procenjuje na 2.500 dolara ili više.

U smislu ove odredbe obaveštenje treba da je dato u pisanoj formi, poslato od strane registrovane ili overene pošte sa zahtevom za povratak ili putem telegrama sa izveštajem o isporuci, i poslato na adresu subjekta koja je naznačena u ugovoru o iznajmljivanju ili ugovoru o pružanju usluga. Ako je pismeno obaveštenje dato u skladu s navedenim pravilima, pretpostavlja se da je obaveštenje primljeno najkasnije u roku od pet dana od dana slanja.

Delikti u sklopu ovog odeljka predstavljaju:

- 1) prekršaj klase C ako je vrednost ukradene usluge manja od 100 dolara;
- 2) prekršaj klase B ako je vrednost ukradene usluge 100 dolara ili više, ali manje od 750 dolara;
- 3) prekršaj klase A ako je vrednost ukradene usluge 750 dolara ili više, ali manje od 2.500 dolara;
- 4) zločin protiv države ako je vrednost ukradene usluge 2.500 dolara ili više, ali manje od 30.000 dolara;
- 5) zločin trećeg stepena ako je vrednost ukradene usluge 30.000 dolara ili više, ali manje od 150.000 dolara;
- 6) zločin drugog stepena ako je vrednost ukradene usluge 150.000 dolara ili više, ali manje od 300.000 dolara, ili
- 7) zločin prvog stepena ako je vrednost ukradene usluge 300.000 dolara ili više.

1.3. Krađa usluge u krivičnom zakonodavstvu države Severna Dakota

Krađa usluge je Krivičnim zakonikom Severne Dakote¹² propisana u odeljku § 12.1-23-03. U smislu ovog zakonika osoba vrši krađu usluge ako:

12 North Dakota Penal Code § 12.1-23-03 (Levesque 2009).

- 1) namerno obezbeđuje izvršenje usluga za koje mu je poznato da su dostupne samo za naknadu, putem prevare, pretnjom, lažnim tokenom ili drugim sredstvima kako bi izbegao plaćanje istih; ili
- 2) imajući kontrolu nad raspolaganjem usluga drugog na koje on nema pravo, on svesno preusmerava te usluge u svoju korist ili u korist drugog koji nema pravo na to.

Kada se naknada za usluge obično plaća odmah po izvršenju, kao što je to slučaj sa hotelima, restoranima i sličnim ustanovama, bekstvo bez plaćanja ili bez ponude da se plati za pružene usluge predstavlja *prima facie* dokaz da su usluge dobijene obmanom.

Krađa usluge u smislu ove odredbe predstavlja krivično delo klase B ako ukradene usluge premašuju vrednost od 10.000 dolara, ali ne prelazi vrednost od 50.000 dolara, ili je stečena ili zadržana pretnjom izvršenja krivičnog dela.

Krađa usluge u smislu ove odredbe predstavlja krivično delo klase C ako:

- ukradene usluge premašuju vrednost od 1.000 dolara;
- ukradene usluge su stečene ili zadržane pretnjom i stečene ili zadržane od strane javnog službenika pretnjom da će preduzeti odnosno zadržati preduzimanje službene radnje ili premašuju vrednost od 100 dolara;
- ukradene usluge premašuju vrednost od 100 dolara i stiču ili ih zadržavaju javni službenici tokom obavljanja službenih dužnosti.

Svi drugi oblici krađe usluga prema ovoj odredbi predstavljaju krivično delo klase A, osim ako nisu ispunjeni sledeći uslovi, koji će, ako budu postojali, ovo delo svrstati u krivično delo klase B. Naime, krađa usluge u vrednosti do 500 dolara je delikt klase B ako:

- krađa usluge nije izvršena pretnjom;
- krađa usluge nije izvršena putem obmane od strane lica koje je bilo u poverljivom ili povereničkom odnosu sa žrtvom krađe;
- učinilac krađe usluge nije bio javni službenik ili činovnik ili službenik finansijske institucije koja je izvršila krađu tokom obavljanja službenih dužnosti.

2. Analiza konstitutivnih elemenata krađe usluge u krivičnom zakonodavstvu SAD

Uzevši u obzir prikazane odredbe krivičnih zakonodavstava države Njujork, Teksas i Severna Dakota, kao i odredbe krivičnog zakonodavstva drugih država SAD, koje zbog ograničenosti obima rada na ovom mestu nisu prikazane, uprkos njihovim različitostima možemo uočiti određene zajedničke segmente

koji čine konstitutivne elemente bića krivičnog dela krađa usluge u krivičnom zakonodavstvu SAD, a to su:

- prijem usluge;
- namera da se izbegne plaćanje pružene usluge;
- znanje da se data usluga pruža samo za naknadu;
- upotreba jednog od tri *modusa operandi* u cilju izbegavanja plaćanja usluge (prevara, protivpravan način ili drugo nedozvoljeno sredstvo) (Pollack, 210: 319).

Prijem usluge predstavlja objektivni element čije je postojanje neophodno da bi se moglo govoriti o postojanju krađe usluge. Radi se o elementu koji se ogleda u činjenici da usluga koja je predmet krađe mora da bude isporučena od strane pružaoca usluge licu koje dalje preuzima aktivnosti u nameri izbegavanja njenog plaćanja. Usluge obuhvataju, ali nisu nužno ograničene na rad, stručne usluge, transport, telefonske ili druge javne usluge, smeštaj u motelima, hotelima, restoranima ili drugde, prijem na predstave, računarske usluge i snabdevanje opremom za upotrebu. Međutim, ovde treba napomenuti da ovaj uslov nije neophodan za postojanje ovog oblika kriminalnog ispoljavanja prema krivičnom zakonodavstvu pojedinih država SAD. Naime, kao što se to može videti iz rada, kod krivičnog dela krađa usluga, prema Krivičnom zakoniku države Njujork, ovo delo može postojati i kada usluga nije isporučena, jer je kao radnja izvršenja predviđen pokušaj dobijanja usluge bez plaćanja.

Namera izbegavanja plaćanja pružene usluge predstavlja zahtevani uslov subjektivne prirode koji znači da učinilac ovog dela mora da ima takvo stanje uma koje nastoji da izvrši ovaj zločin. Ovo mentalno stanje je zapravo *mens rea*, odnosno latinski naziv za krivi um. Kod svakog krivičnog dela element krivice njegovog učinioca mora da sadrži uračunljivost: element svesti (koji se ogleda u sposobnosti shvatanja značaja svoga dela) i element volje (koji se ogleda u sposobnosti odlučivanja odnosno upravljanja svojim postupcima) (Jovašević, 2011: 247). Shodno tome, osobe koje namerno preduzimaju radnju koja je zakonom propisana kao krivično delo poseduju *mens rea*. U smislu krađe usluge, nije dovoljno samo postojanje radnje već postojanje određene namere, odnosno cilja, a to je u ovom slučaju namera izbegavanja plaćanja naknade za pruženu uslugu. Ako uzmemo u obzir odredbe krivičnog zakonodavstva država SAD koje propisuju krađu usluge kao kažnjivo ponašanje, možemo uvideti da odredbe koje propisuju ovo delo uglavnom sadrže pretpostavku o postojanju namere izbegavanja plaćanja naknade za pruženu uslugu.

Krivičnim zakonikom države Teksas propisana je pretpostavka postojanja namere izbegavanja plaćanja pružene usluge ako poslodavac nije platio radniku naknadu za izvršenu uslugu u roku od 10 dana od momenta zaprimanja obaveštenja

u kome se traži plaćanje usluge. Slično ovome, Krivični zakonik države Nebraska¹³ predviđa prezumpciju postojanja namere da se usluga dobije obmanom, odnosno namerom neplaćanja iste kada se „naknada za pruženu uslugu obično plaća odmah po pružanju takve usluge“, a neko odbija da plati ili beži bez plaćanja ili ponude za plaćanje isporučene usluge. Isto tako, Krivičnim zakonikom države Severna Dakota propisana je pretpostavka namere da se dobije usluga bez plaćanja u slučaju kada se kompenzacija za usluge obično plaća odmah po njihovom isporučenju, kao što je to slučaj sa hotelima, restoranima i slično, kada osoba odlazi bez plaćanja ili bez ponude da plati za pružene usluge.

Znanje da se data usluga pruža samo za naknadu predstavlja subjektivni element koji treba da postoji na strani učinioca ovog krivičnog dela. Radi se o nužnom segmentu koji propisuju odredbe krivičnog zakonodavstva gotovo svih država SAD koje su inkriminisale ovaj vid kriminalnog ponašanja. Dakle, neophodno je da kod učinioca postoji svest o tome da se za uslugu čije isporučenje zahteva traži naknada ili kompenzacija, što dalje znači da ako osoba nije znala da se za određene usluge naknada ne zahteva, pa istu iskoristi i ode ne plativši, neće postojati ovo krivičnog delo, jer se osoba nalazi u stanju zablude.

Upotreba jednog od tri modusa operandi s ciljem izbegavanja plaćanja usluge predstavlja objektivni element, odnosno način izbegavanja plaćanja isporučene usluge. Iako su u Krivičnim zakonicima država SAD propisani različiti načini izbegavanja plaćanje usluge, kao radnja krivičnog dela krađe usluge, ipak možemo odrediti tri generalne grupe u koje se svi ovi načini mogu svrstati. U prvu grupu spada prevaran način, koji se ogleda u dovođenje u zabludu, odnosno obmanjivanje pružaoca usluge da će mu ista biti plaćena. Zatim, druga grupa gde se obezbeđenje neplaćanja pružene usluge vrši na protivpravan način što uglavnom podrazumeva primena sile ili pretnje, ali ne i nužno, jer u ovu grupu možemo svrstati i oduzimanje usluge, preusmeravanje, odnosno zadržavanje usluge na koju nismo imali pravo, izbegavanje plaćanja ili odbijanje plaćanja. I naposljetku treća grupa, u koju spada upotreba nedozvoljenih sredstava poput ukradenih platnih kartica, lažnog novca, lažnih žetona (tokena), kupona i slično.

3. Zaključak

Na osnovu svega navedenog u radu, možemo zaključiti da tradicionalno anglosaksonsko pravo, pravo koje se bavi pitanjem nezakonitog prisvajanja lične imovine druge osobe (eng. *Common law larceny*) nije pružalo krivičnopravnu

13 Nebraska Penal Code § 28-515 (1995).

zaštitu nematerijalnoj imovini, tj. da se u smislu krivičnopravne zaštite podrazumevala samo tuđa opipljiva, odnosno materijalna imovina. Postojeći zakoni tog vremena u SAD su bili fokusirani na materijalnu ličnu imovinu što je onemogućavalo krivično gonjenje za napad na lične usluge, odnosno nematerijalna dobra. U ovakvom stanju stvari žrtve ovakvih radnji, u kojima im je neka lična usluga, odnosno nematerijalno dobro uzeto bez naknade, imali su samo mogućnost da traže nadoknadu ili povraćaj usluge, putem građanskog postupka. Sve ovo dovelo je do stvaranja prostora za kriminalno ispoljavanje u kome je napad bio usmeren na neplaćanje zaprimljene usluge čije se plaćanje podrazumeva. Dakle, postojanje ovakvog stanja u smislu nepostojanja krivičnopravne zaštite nad uslužnom delatnošću uticalo je ohrabrujuće na lica da vrše nezakonito pribavljanje koristi u smislu korišćenja usluga uz izbegavanje njihovog plaćanja i intenziviranje ovakvog vida prevarnih radnji. S druge strane, uslužna industrija koja je bila u ekspanziji pretila je da bude ozbiljno ugrožena zbog nepostojanja adekvatnih mehanizama za zaštitu od ovakvog vida napada na pružaoce usluga. Sve ovo dovelo je do potrebe u SAD za zaštitom pružaoce usluga krivičnim zakonodavstvom. Namere kojima su se rukovodili američki zakonodavci jesu pre svega generalna prevencija ovakvog vida kriminalnog ispoljavanja samim činom inkriminacije, s jedne strane, i stvaranje adekvatnijih mehanizama zaštite uslužne industrije od strane izveštenih delikata ove vrste putem krivičnopravne represije, s druge strane. Kao što smo mogli videti iz rada, države SAD su primenile dva modela u inkriminaciji tzv. krađe usluga. Prvi se ogledao u tome da je kod postojećih delikata protiv imovine, pored imovine u materijalnom (opipljivom) smislu u biće krivičnog dela, u smislu objekta napada, uključena i nematerijalna (neopipljiva) imovina u smislu lične usluge. Drugi se ogledao u posebnoj inkriminaciji, kao samostalnog krivičnog dela, krađa usluga, u kome se kao objekt napada javlja obavezna naknada za pruženu uslugu. Kada je u pitanju ovaj drugi model, možemo zaključiti da su američki zakonodavci unutar ovog modela takođe postupili na dva načina. Prvi način podrazumeva upotrebu opisujućih dispozicija u inkriminaciji ovog dela. Radi se o takvom načinu inkriminacije gde se detaljno daju opisi radnje izvršenja, oblast uslužne industrije koja se štiti, objekt napada, posledica dela i sl. Ovakav metod je na primer zastupljen u krivičnom zakonodavstvu države Njujork. Drugi način, podrazumeva upotrebu uopštene dispozicije, gde se u najopštijim crtama daje objašnjenje radnje izvršenja, objekta napada, posledice i sl. Ovaj metod je zastupljen u većini država SAD i zbog svoje uopštenosti pruža širok prostor za tumačenje kada je u pitanju praktična primena odredaba kojima se propisuje krađa usluga.

Uzevši u obzir različitosti u inkriminaciji krađe usluge nemoguće je precizno dati opis bića ovog krivičnog dela u zakonodavstvu država SAD, stoga ćemo

na ovom mestu, a na osnovu svega prikazanog, izvući zaključke u smislu opštih elemenata bića ovog vida kriminalnog ponašanja koji su zajednički za sva krivična zakonodavstva država SAD koje ga kao takvo propisuju.

Objekt napada krivičnog dela krađa usluga jeste obavezna naknada (tj. pravo na naknadu ili kompenzaciju) za pruženu uslugu.

Kada je u pitanju radnja ovog krivičnog dela, ona se ogleda u izbegavanju plaćanja naknade, odnosno kompenzacije za pruženu uslugu. Dalje, kada je u pitanju radnja izvršenja ovog krivičnog dela, ona je uglavnom data alternativno, navođenjem brojnih načina kojima se izbegava plaćanje za pruženu uslugu, a koje smo mi u ovom radu svrstali u tri osnovne grupe (na prevaran način, protivpravno i upotrebom drugih nedozvoljenih sredstava).

Možemo reći da se radi o omisivnom delu i to nepravom omisivnom delu, odnosno delu čija se radnja izvršenja sastoji u negativnom ponašanju. Naime, radnjom ovog krivičnog dela se krše imperativne norme, kojima se nalaže preduzimanje određene delatnosti, odnosno ispunjenje određene obaveze, u ovom slučaju plaćanje zakonske naknade za pruženu uslugu. Uzevši u obzir da krivična zakonodavstva država SAD uglavnom kao radnju ovog dela propisuju izbegavanje plaćanja, možemo zaključiti da se radnja izvršenja uglavnom ogleda u propuštanju plaćanja zakonske naknade za pruženu uslugu (nečinjenju). Međutim, pojedina zakonodavstva propisuju i preuzimanje prevarnih radnji ili upotrebu nedozvoljenih sredstava kako bi se izbeglo plaćanje zaprimljene usluge, što dakle podrazumeva preduzimanje određenih aktivnosti u nameri izbegavanja plaćanja za uslugu (činjenje).

U zavisnosti od načina izvršenja zavisi i moment nastupanja posledice. Naime, kod klasičnog izbegavanja plaćanja delo je izvršeno samim neplaćanjem naknade ili kompenzacije za pruženu uslugu koja je dospela na naplatu (dospeće može biti trenutno u trenutku isporučivanja ili periodično na odloženo, odnosno na rate). Kod privatnog načina delo je izvršeno onog trenutka kada je usled preware ili obmane zaprimljena usluga. Zatim, kod upotrebe drugih nedozvoljenih sredstava delo je izvršeno samim korišćenjem usluge na koju učinilac nije imao pravo, odnosno samim korišćenjem usluge bez odobrenja snabdevača, odnosno pružaoca iste (nelegalno kačenje na električnu, vodovodnu ili neku drugu mrežu). Dakle, kod krivičnog dela krađa usluga posledica nastaje u momentu preduzimanja radnje izvršenja ovog krivičnog dela. S tim u vezi, moguć je i pokušaj ovog dela, a on će postojati kada je npr. preduzeta radnja koja ima za cilj obmanu, odnosno dovođenje u zabludu pružaoca usluge, ali usluga ne bude isporučena učiniocu. Međutim, ovde moramo naglasiti da pokušaj ovog dela nije moguć

po krivičnopravnim odredbama svih država SAD koje propisuju ovo delo. Naime, analizom onoga što je izloženo u radu možemo uvideti da kada je u pitanju krađa usluga prema Krivičnom zakoniku države Njujork pokušaj ovog dela nije moguć, jer je sam pokušaj dobijanja usluge bez plaćanja obuhvaćen bičem ovog krivičnog dela, odnosno predstavlja radnju izvršenja ovog dela.

Ovo krivično delo će postojati samo ako je učinilac delovao u nameri izbegavanja plaćanja naknade za pruženu uslugu. S tim u vezi, nije važno da li je ta namera na strani učinioca postojala pre zaprimanja usluge, ili je ona stvorena u vreme korišćenja usluge ili nakon toga. Takođe, možemo uvideti da američki zakonodavci uglavnom propisuju prezumpciju navedene namere pod određenim okolnostima. Propisivanjem pretpostavke namere izbegavanja plaćanja naknade za pruženu uslugu pod određenim okolnostima zakonodavac je olakšao dokazivanje ovog krivičnog dela, odnosno teret dokazivanja sa tužioca je prebacio na osumnjičenog. Naime, samim činom propuštanja obaveze plaćanja, odnosno izbegavanja plaćanja obavezne naknade za usluge, prema odredbama krivičnog zakonodavstva SAD, postoji pretpostavka o postojanju namere izbegavanja plaćanja naknade za pruženu uslugu. Što znači da ovu činjenicu tužilac ne mora da dokazuje u postupku, već će postojati obaveza na strani osumnjičenog i advokata odbrane da pruže dokaze koji govore u prilog suprotnoj tvrdnji ako žele da ospore ovakvu pretpostavku.

Kada je u pitanju krivica, ovo delo se može izvršiti samo sa umišljajem, i to direktnim, koji podrazumeva svest o izazivanju negativne posledice, odnosno izbegavanja plaćanja naknade za pruženu uslugu ili neovlašćeno zaprimanje usluge i voljni element u vidu želje, odnosno namere ostvarenja tog cilja.

Učinitelj ovog krivičnog dela može biti svako lice. Takođe, možemo videti da krivična zakonodavstva država SAD prave razliku između lakšeg, osnovnog i kvalifikovanog oblika ovog krivičnog dela po osnovu nekoliko kriterijuma. Kao prvi kriterijum uzima se procenjena vrednosti isporučene, a ne plaćene usluge. Zatim, kao otežavajuću okolnost u zakonodavstvu pojedinih zemalja, poput Severne Dakote, propisano je posebno svojstvo aktivnog subjekta i okolnosti pod kojima je krađa usluge izvršena. Naime, prema krivičnom zakonodavstvu ove države postojaće teži oblik ovog dela ako je izvršilac bio javni službenik ili službenik finansijske institucije koji su radnju dela izveli u sklopu obavljanja svojih službenih dužnosti. Pored toga, pojedina zakonodavstva kao otežavajuću okolnost predviđaju način izvršenja, npr. kvarenje mernih uređaja i slično.

4. Literatura:

- California Penal Code § 484 (Shnape 2016).
- Carlan, E. P., Nored, S. L., Downey, A. R. (2011). *An Introduction to Criminal law*, Sudbury, Massachusetts: Jones and Bartlett Publishers,
- District of Columbia Penal Code Ann. § 22-3211(c) (2001).
- Hawaii Penal Code § 708-830(4) (Supp. 2003).
- Idaho Penal Code § 18-2403 (Michie Supp. 2003).
- Iowa Penal Code ANN. § 714.1(3) (West 2003).
- Jovašević, D. (2011). *Leksikon krivičnog prava*, četvrto izdanje izmenjeno i dopunjeno izdanje, Beograd: Službeni glasnik.
- McKee, S. E. (1909). „Diagnosis of the deadbeat“, *Gillards Medical Journal*, volumes 90-91, ed: Edwin Samuel Gillard, William S. McChesney, pp 200–215.
- Nebraska Penal Code § 28-515 (1995).
- New York Penal Code § 165.15 (Snape 2017).
- North Dakota Penal Code § 12.1-23-03 (Levesque 2009).
- Petrović, A. (1981). *Kriminalistička metodika*, Beograd: Viša škola unutrašnjih poslova.
- Pollock, M. J. (2010). *Criminal law- 9th edition*, Matthew Bender & Company, Inc., a member of the LexisNexis Group.
- Ross, J., A. (2004). Fair Day’s Pay: The Problem of Unpaid Workers in Central Texas, *TEX. HISP. J. L. & POL’Y vol 10*, pp. 117–144.
- Sherry, E. H. J. (1993). *The Laws of Innkeepers: For Hotels, Motels, Restaurants, and Clubs* (Third edition), Ithaca and London: Cornell University Press.
- Šipraga, J., Aleksić, Ž. (1986). *Kriminalistička metodika*, Beograd: Viša škola unutrašnjih poslova.
- Texas Penal Code § 31.04 (Snape 2017).
- Verga, J. R. (2005). An Advocate’s Toolkit: Using Criminal “Theft of Service” Laws to Enforce Workers’ Right to be Paid, *N.Y. City L. Rev.* pp. 283–310.
- Winbush, J. K., Annotation, (2002). *What Is “Property of Another” Within Statute Proscribing Larceny, Theft, or Embezzlement of Property of Another*, A.L.R. 5th 19.

PhD Aleksandar R. IVANOVIĆ
Head of Department of Law sciences at
International University of Novi Pazar

THEFT OF SERVICES IN CRIMINAL LEGISLATION OF THE UNITED STATES OF AMERICA

The author deals with the specific form of criminal manifestation in which the object of an attack is compensation for the services provided, and the manner of execution is reflected in the intentional avoidance of its payment. It is a type of criminal behavior that is in the Anglo-Saxon law entitled as “theft of services”. The aim of the paper is to show how this criminal behavior is prescribed by the criminal legislation of the United States of America (US). Accordingly, the author first points to the reasons that have led to that this form of criminal manifestation be recognized by the criminal legislation of most US states. After that, the author gives an overview of the models used by the US states in laying down provisions that incriminate the so-called “theft of services”. In the central part of the paper, the author gives an overview of the provisions of the Penal Code of the State of New York, Texas and North Dakota, which prescribe as an criminal offence theft of services, separately from the provisions which prescribes so-called conventional theft (of property). Thereafter, the author points to the constitutive segments of the theft of services in the legislation of the US states, who recognize this type of criminal manifestation as a indipendently criminal offense. In the final part of the paper, taking into account the different ways of incriminating this behavior, the author makes conclusions about the common elements of the criminal offense of the rheft of services (active subject, action of executing, guilt, consequences, possibility of attempts, etc.).

Key words: *theft, property, services, the United States, criminal legislation.*